

Nybyggare

Tiden från 1750 och därefter karakteriseras av en intensiv nybyggarverksamhet både i nolaskogssocknarna och i den egentliga lappmarken. De nybyggen och nybyggarbyar som tillkom, var en följd av de lappmarksplakat, som utfärdades av Karl XI åren 1673 och 1695, varigenom nybyggarna tillförsäkrades skattefrihet under ett visst antal år och att ej beskattas högre än lapparna, sedan frihetsåren utgått. Därtill utlovades befrielse från utskrivning till knekt. Konungamaktens undermening var bl. a. den, att en kolonisation av ödemarkerna skulle minska riskerna för ett överraskande anfall från grannländerna, varjämte den skulle bli till gagn för utnyttjande av de malmfyndigheter kronan visste om. Det dröjde dock århundraden, innan malmen blev svensk hårdvaluta.

Först långt in på 1700-talet tog nybyggarverksamheten verklig fart, icke bara i »Själévads västra fjällbygd» utan även i hela lappmarken, där lapparna dittills varit de enda invånarna. Som exempel kan nämnas att före 1762 fanns ingen nybyggare i Fredrika socken, och i Åsele socken fanns 1741 endast 25 nybyggare (Ehrenmalm). Vid den tiden omfattade Åsele hela Åsele lappmark enligt det föregående.

Till de jungfruliga markerna strömmade ett stort antal människor från olika trakter för att skaffa sig och familjerna livets nödtröft. Det var finnar, som dels inflyttade, dels tidigare hade slagit sig ner i närheten av kustbygdens bondebyar, där de mången gång ej varit så väl sedda. Märkligt är att så många dalmasar och kullor slog sig ner i lappmarken, där f. ö. enstaka smålänningar, värmlänningar och jämtar blev nybyggare. Givetvis kom många nybyggare från kustsocknarna Grundsunda, Arnäs, Själévad och Nätra liksom från Skorped och Anundsjö.

Den stora farleden upp till lappmarken var Ångermanälven liksom vägen över Anundsjö-Solbøget (Solberg)-Åsele och platser därövanför. I stort sett skedde inflyttningen av nybyggare i björnabyg-

den från samma trakter. T. o. m. ryssar, som deserterat vid slaget på Röbbäcksänget, slog sig ner som nybyggare.

De allra flesta nybyggarna levde under miserabla förhållanden, till dess de hunnit skaffa sig nödtorftiga bostäder, husdjur samt kunnat odla upp de första åkerlapparna, som gav potatis och säd. Jakt och framför allt fiske blev under de första nybyggeråren de näringsfång, som höll svälten från dörren. Det berättas, att barkbrödet blev daglig föda i mången familj. Dock blev den tidens ofta återkommande nödår en svår prövning för många familjer, vilket ibland ledde till tiggeri i mera välbärgade bygder eller att man gav upp och återvände till hembygden. Så var t. ex. fallet med en familj från Skorped, vilken tagit upp ett nybygge i lappmarken men ej stod ut mer än några år. Många nybyggare var också helt främmande för den trakt, klimat och natur de kommit till. Bakslaget blev därför stort, då frosten tog den första skörden på ett tidigt stadium.

Det kan tilläggas, att även många fattiga lappar blev nybyggare, liksom att nybyggerverksamheten ej sågs med blida ögon av lapparna, som kände det som ett intrång på deras marker. Detta ledde till misshälligheter, som ibland utmynnade i processer, där lapparna vanligen förlorade.

De flesta nybyggarna reste sig dock ur fattigdomen. Här några exempel.